

громадянського суспільства, сприяючи розвитку людського капіталу та зміцненню соціальної стабільності.

Список використаних джерел:

1. Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військовослужбовців. URL: <https://legal100.org.ua/wpcontent/uploads/2022/08/2022-Bilakniga.pdf>. (дата звернення: 19.10.2025).
2. Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 19.10.2025).
3. Урядовий портал органів виконавчої влади. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zapustyv-stratehichniy-proekt-perekhodu-vid-viiskovoi-sluzhby-do-tsyvilnoho-zhyttia>. (дата звернення: 20.10.2025).
4. Кульчицький Т., Савка В. Актуальні питання соціально-правового захисту учасників бойових дій // *Соціальна робота: виклики сьогодення : збірник наукових праць за матеріалами XIII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль 25–26 квітня 2024 року). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 151-155.
5. Концепція держпрограми з забезпечення житлом захисників України на період до 2025 року. URL: https://mva.gov.ua/ua/news/kabmin-shvaliv-koncepciyu-derzhprogrami-z-zabezpechennya-zhitlom-zahisnikiv-ukrayini-na-period-do-2025-roku?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.10.2025).
6. Указ президента України №189/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1892021-38845?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.10.2025).
7. Про затвердження Комплексної програми соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та створення Національної наглядової ради з її реалізації URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
8. Ветеран Pro - новий цифровий простір державних послуг для ветеранів та ветеранок в Дії. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/veteran-pro--noviy-tsifroviy-prostir-derzhavnih-poslug-dlya-veteraniv-ta-veteranok-v-dii> (дата звернення: 20.10.2025).

Ірина Садова,
здобувач першого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: **Галина Олійник,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Постановка проблеми. В Україні, де людина, її життя, здоров'я та гідність визнаються найвищою соціальною цінністю, особливої уваги потребують особи, які повертаються в суспільство після відбування покарання у вигляді позбавлення волі. Цей контингент часто стикається з глибокою соціальною дезадаптацією, що проявляється у труднощах із працевлаштуванням, відновленням сімейних та соціальних зв'язків, житловими проблемами, а також високим ризиком рецидивної злочинності. Актуальність проблеми зумовлюється необхідністю розробки та вдосконалення ефективних механізмів соціальної реадaptaції, які забезпечать повноцінне реінтегрування колишніх в'язнів у суспільне життя, знизять рівень рецидивізму та сприятимуть безпеці громади [2, с. 16–17; 3, с. 25].

Соціальна реадaptaція – це складний і багатогранний процес, що вимагає міжвідомчої співпраці та комплексного підходу. Незважаючи на законодавчі основи та роботу окремих соціальних служб, існує потреба у посиленні науково-методичного забезпечення та практичної ефективності програм постпенітенціарної допомоги [1, с. 9; 2, с. 18].

Питаннями соціальної адаптації та реадaptaції осіб, звільнених з місць позбавлення волі, займалися такі українські та зарубіжні дослідники, як: А. В. Савченко, О. Г. Кузнецов, В. В. Полянський, А. І. Долгов, Ю. М. Антонян та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна реадaptaція осіб, звільнених з місць позбавлення волі, є ключовим елементом системи соціальної роботи та соціальної педагогіки. Тривале перебування в ізоляції призводить до стигматизації та формування специфічних "тюремних" моделей поведінки, що ускладнює повернення до норм вільного суспільства. Фахівці зазначають, що успішність реадaptaції безпосередньо залежить від підготовчого етапу, який має розпочинатися ще до звільнення, а також від якості постпенітенціарного супроводу [1, с. 13; 2, с. 20].

Основними бар'єрами на шляху успішної реадaptaції є:

Психологічна дезадаптація: Втрата навичок самостійного прийняття рішень, патерналізм, емоційне вигорання, посттравматичні стресові розлади [2, с. 22].

Соціальна ізоляція: Розрив сімейних, дружніх та професійних зв'язків, негативне ставлення суспільства (стигматизація). [3, с. 30–31].

Економічна невлаштованість: Відсутність освіти, кваліфікації або документів, що унеможлиблює працевлаштування, а також житлові проблеми. [2, с. 23; 5, с. 49].

У контексті соціальної роботи, реадaptaція трактується як феномен соціально-психологічної реінтеграції особистості в умовах соціального середовища, спрямований на відновлення її соціального статусу, функцій та зв'язків [1, с. 11].

Науковці виділяють ключові напрями роботи соціальних служб і фахівців: [2, с. 24; 4, с. 92]

Соціально-психологічний напрям:

Індивідуальне консультування та психологічна підтримка для подолання кризових станів, підвищення самооцінки та формування просоціальних установок.

Групова робота (групи підтримки) для обміну досвідом та формування нових соціальних зв'язків.

Розвиток життєвих навичок (управління фінансами, пошук роботи, спілкування).

Соціально-економічний напрям:

Сприяння працевлаштуванню (професійна переорієнтація, допомога у складанні резюме, зв'язок з роботодавцями).

Відновлення документів та оформлення соціальних виплат.

Допомога у вирішенні житлових проблем (тимчасові притулки, гуртожитки)[5, с. 51].

Соціально-педагогічний напрям:

Просвітницька робота з метою профілактики рецидивної поведінки та формування правосвідомості.

Відновлення комунікативних навичок та соціальних ролей.

Сприяння відновленню родинних зв'язків [4, с. 93].

Ефективна робота соціальних служб в Україні передбачає створення комплексних центрів реінтеграції, які об'єднують: відділення соціально-психологічної допомоги, консультаційні пункти з питань працевлаштування та правового супроводу. Основна мета роботи – надання невідкладної та довгострокової допомоги для ліквідації кризових станів та превенції повторного вчинення злочинів.

Висновки. Проблема реадаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, є однією з найгостріших у сучасній соціальній роботі. Це складний соціальний феномен, який вимагає детального вивчення, серйозного осмислення та впровадження системних заходів. Основна увага має бути зосереджена на ранньому втручанні та комплексному соціальному супроводі на всіх етапах: до звільнення, одразу після нього та у довгостроковій перспективі. Завдання фахівців соціальної роботи та соціальної педагогіки полягає у формуванні індивідуальних планів реінтеграції, які б враховували особистісні особливості, життєвий досвід та потреби колишнього в'язня, що є запорукою його успішного повернення до нормального життя та зниження рівня злочинності в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Антонян Ю. М. Постпенітенціарна адаптація та ресоціалізація засуджених. Київ: Видавництво, Рік.
2. Долгов А. І. Соціальна реадаптація осіб, звільнених з місць позбавлення волі: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник кримінології*. 2024. № 1. С. 15–25.
3. Кузнецов О. Г. Проблеми соціальної дезадаптації колишніх в'язнів в умовах українського суспільства. Одеса: Юридична література.
4. Полянський В. В. Особливості соціально-педагогічної роботи з особами, які відбули покарання. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2023. № 4. С. 88–95.

5. Савченко А. В. Механізми забезпечення прав звільнених від відбування покарання. *Право України*. Рік. № 2. С. 45–55.

*Адам Садловський,
здобувач першого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник: Галина Олійник,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ПРОФІЛАКТИКА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄНОГО ЧАСУ

Постановка проблеми. Соціальна робота на теренах України функціонує в середовищі великих викликів, спричинених триваючою з 2022 року повномасштабною військовою агресією. Соціальні фахівці зіткнулися з обставинами значного психоемоційного тиску: щоденне спілкування з особами, які пережили горе, психологічні травми, вимушене переміщення, вимагає значних внутрішніх ресурсів та генерує високий рівень емоційного стресу. У такому контексті різко збільшується ймовірність виникнення явища професійного вигорання, яке негативно позначається не лише на якості надання соціальних послуг, але й на загальному особистому стані самих працівників.

Синдром емоційного вигорання трактується як стан комплексного виснаження – фізичного, ментального та емоційного, – що є прямим наслідком пролонгованого впливу професійного стресу. Для спеціалістів у сфері соціальної допомоги період бойових дій став особливо критичним, оскільки вони не тільки надають підтримку постраждалим, але й самі часто є безпосередніми свідками чи учасниками травматичних подій. З огляду на це, запобігання професійному вигоранню набуває статусу однієї з фундаментальних вимог для збереження життєздатності та стійкості всієї системи соціального забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Синдром професійного вигорання у соціальних працівників має багатовимірний характер. Його поява обумовлена взаємодією зовнішніх (службових) та внутрішніх (індивідуальних) факторів. Серед зовнішніх факторів вирізняються: надмірний обсяг службових завдань, нестача матеріально-технічного забезпечення для ефективної підтримки клієнтів, діяльність в екстремальних чи загрозливих обставинах, обмеженість часу для відновлення сил [1, с. 42–44].